



РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
100/2014



ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-112/2014-02 датум: 24. 7. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-112/2014-02 од 31. јуна 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против Угоститељско-туристичке школе у Новим Пазару.

Handwritten mark

**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер





РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
100/2014



ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-112/2014-02 датум: 31. 6. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Угоститељско-туристичке школе у Новом Пазару

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће притужбом против Угоститељско-туристичке школе у Новом Пазару. У притужби је наведено да школа није формирала одељење за наставу на босанском језику и да сви похађају наставу на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности у истим образовно-васпитним установама настава на српском језику организована у складу са законом;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;
- да су у овим местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о моделу наставе;

- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није донело одговарајуће допуне правилника за наставу на босанском језику у средњим стручним школама. Одобрено је увоз уџбеника из Босне и Херцеговина за средње стручне школе и то: „Наш језик“ – Граматика босанског језика, Латински језик, Хемија за први разред гимназије, Хемија за стручне школе, Читанка за први разред средњих стручних школа;
- да се у Угоститељско-туристичкој школи у Новом Пазару уписао 21 ученик који се определио за наставу на босанском језику, да одељење за наставу на босанском језику није формирано и да сви слушају наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављен је: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; резултати уписа у први разред средње школе у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу; образац за анкетање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години и позив директорима средњих школа за састанак Р. број 560-046/2013 од 11. јуна 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹, па је у току поступка прибављено изјашњење Исе Ђоровића, директора Угоститељско-туристичке школе у Новом Пазару.

1.5. У изјашњењу директора Угоститељско-туристичке школе у Новом Пазару, између осталог, наведено је:

- да се за обављање наставе на босанском језику нису стекли ни материјални ни технички услови;
- да у средњим стручним школама за 2013/2014 годину није могуће организовати извођење наставе на босанском језику, због недостатака наставних планова и програма, јер ни за један предмет који се изучава у средњој стручној школи није урађен наставни план и програм на босанском језику;
- да школа нема ни просторних могућности за спровођење наставе на босанском језику, јер отежано спроводи наставу с обзиром на број одељења и тражи решење за проширење просторних могућности за адекватно спровођење наставе.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Неспорно је да у Угоститељско-туристичкој школи у Новом Пазару у току школске 2013/2014 године није организована настава на босанском језику.

2.2. Увидом у документ „Резултати уписа у први разред средње школе у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу“ утврђено је да се у Угоститељско-туристичку школу у

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

Новом Пазару у први разред уписало укупно 115 ученика и ученица, а да се за наставу на босанском језику изјаснио 21 ученик/ца.

2.3. Неспорно је да Министарство просвете, науке и технолошког развоја није донело правилнике за наставу на босанском језику у средњим стручним школама, односно, да су донети само правилници за гимназију и за основне школе.

2.4. Увидом у образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години утврђено је да је образац двојезичан и намењен родитељима, да треба уписати податке о ученику, родитељима и школи, као и податак да ли ученик/ца жели да похађа наставу на босанском или српском језику.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.²

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина³ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

² Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

³ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

3.5. Устав Републике Србије⁴ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁵ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁶

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Такође, забрањено је лицу или групи лица на основу њиховог личног својства, отежати или онемогућити упис у васпитно-образовну установу, или искључити их из ових установа, отежати или ускратити могућност праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима, разврставати ученике по личном својству, злостављати их и на други начин неоправдано правити разлику и неједнако поступати према њима.⁷

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,⁸ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Прописано је да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом⁹. Даље, одредбама члана 76. прописано је да се основно и средње образовање и васпитање, специјалистичко и мајсторско образовање и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма, који се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања, а да школски програм, између осталог, садржи и језик на коме се остварује

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 98/06

⁵ Члан 21. Устава РС

⁶ Члан 79. Устава РС

⁷ Члан 19. Закона о забрани дискриминације

⁸ Члан 44. Закона о основама система образовања и васпитања „Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/2013

⁹ Члан 9.

програм, као и да школски програм доноси школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

3.9. Одредбама Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да наставне планове и програме основног и средњег општег и уметничког образовања и васпитања, део наставног плана и програма опште образовних предмета средњег стручног образовања и образовања одраслих, на предлог министра, доноси Национални просветни савет. Даље је прописано да део наставног плана и програма средњег стручног образовања и образовања одраслих, на предлог Савета за стручно образовање и образовање одраслих, доноси министар, као и да програм основног и средњег образовања и васпитања за припаднике националних мањина на предлог националног савета националне мањине и мишљења Националног просветног савета, доноси министар¹⁰.

3.10. Законом о средњем образовању и васпитању¹¹ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припадника националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.11. Одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина¹² прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

Анализа навода из притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.12. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је Угоститељско-туристичка школа у Новом Пазару, неорганизовањем наставе на босанском језику, ставила ученике бошњачке националности у неравноправан положај у односу на ученике српске националности.

3.13. Повереница за заштиту равноправности анализираше да наводе из изјашњења да настава на босанском језику није организована јер нису донети одговарајући наставни планови и програми за средње стручне школе. Наиме, одредбама Закона о основама система образовања и васпитања прописано је да Национални просветни савет доноси наставне планове и програме средњег општег и уметничког образовања, а Савет за стручно образовање и образовање одраслих предлаже министру (као доносиоцу) део

¹⁰ Члан 79. ст. 1, 3. и 4.

¹¹ „Сл. гласник РС”, број 55/2013, члан 5. ст. 1, 2, 3. и 5.

¹² „Сл. лист СРЈ”, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ”, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

наставних планова и програма за образовне профиле и то за стручне предмете. То значи да су за наставне планове и програме у средњем стручном образовању надлежна два доносиоца наставног плана и програма: за наставне планове и програме општеобразовних предмета - Национални просветни савет, а за наставне планове и програме стручних предмета - министар, по прибављеном мишљењу Савета за стручно образовање и образовање одраслих. У конкретном случају, из навода из притужбе и изјашњења неспорно је да наставни планови и програми за образовне профиле који се школују у Угоститељско-туристичкој школи у Новом Пазару нису донети. Имајући у виду да доношење наставног плана и програма није у надлежности школе, а да школа доноси школски програм на основу наставног плана и програма, школа није у могућности да остварује наставу на босанском језику уколико не постоје наставни планови и програми за образовне профиле. Због тога, Повереница за заштиту равноправности указује да школа није могла да организује наставу на босанском језику.

3.14. Право припадника националне мањина на образовање на матерњем језику омогућава ученицима припадницима одређене националне мањине да се, пре свега, изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику и доприноси очувању националног идентитета мањине. Домаћим и међународним прописима утврђено је да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору представника националне мањине. Стога је потребно припадницима националне мањине омогућити да остваре право на образовање на матерњем језику. У конкретном случају, за наставу на босанском језику у Угоститељско-туристичкој школи у Новом Пазару изјаснио се 21 ученик/ца, чиме је испуњен законски услов о броју заинтересоване деце за организовање наставе на матерњем језику.

3.15. Поред тога, да би се реализовало право на образовање на матерњем језику, потребно је испунити одређене предуслове за организовање наставе, као што је доношење наставних планова и програма за стручне школе, обезбеђивање уџбеника на језику мањине, обезбеђивање стручног наставног кадра, простор за организовање наставе на два језика, као и додатну опрему и наставна средства за остваривање плана и програма образовања и васпитања на босанском језику у свим образовним профилима средње стручне школе. Имајући у виду да обезбеђивање предуслова за организовање наставе на босанском језику није у надлежности школе, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да у конкретном случају Угоститељско-туристичка школа у Новом Пазару није поступила дискриминаторно према ученицима бошњачке националности.

3.16. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да поготово постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицање квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.17. На крају, потребно је скренути пажњу да је приликом анкете о моделу наставе у образовним установама потребно затражити мишљење детета, тј. ученика и ученица школе. Наиме, у анкетном обрасцу „Образац за анкетање родитеља о моделу наставе у образовно васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014“, могућност да се изјасне имају само родитељи, а деца није пружена могућност да искажу своје мишљење. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима утврђено право детета да искаже своје мишљење у стварима која се тичу детета. У Општем коментару бр. 12 Конвенције о правима детета, Комитет за права детета је препоручио државама уговорницама да предузму радње како би деци створиле могућности да изразе своје мишљење и да се оно пажљиво размотри у сваком образовном окружењу, укључујући и образовне програме, али и изван школе, на локалном и националном нивоу о свим аспектима образовне политике, укључујући, између осталог и школске програме, методе поучавања и структуру школа. Комитет истиче да се у одлукама о преласку на следећи ниво школовања или избору предмета мора обезбедити право деце да искажу мишљење. Зато су образовне установе, као и национални савети у свом раду у области образовања и другим областима која се тичу деце, обавезни да поштују право детета да изрази мишљење и да оно буде пажљиво размотрено.

3.18. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да Угоститељско-туристичка школа у Новом Пазару није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације. С обзиром да је Бошњачко национално вијеће поднело притужбу и против Министарства просвете, науке и технолошког развоја, у чијој надлежности је доношење наставних планова и програма средњих стручних школа, поступање министарства је предмет посебног поступка.

4. МИШЉЕЊЕ

Неорганизовањем наставе на босанском језику у школској 2013/2014 години, Угоститељско-туристичка школа у Новом Пазару није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Против овог мишљења није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката.



Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- Угоститељско-туристичка школа, Нови Пазар